

Samisk forskning og utdanning ved UiT: Innspill til strategiarbeidet

Torjer A. Olsen, instituttleder, Senter for samiske studier

I forbindelse med arbeidet med strategiplanen har jeg noen innspill når det gjelder UiTs rolle som universitet i Sápmi. Jeg ønsker å åpne for ulike muligheter der UiT på konstruktiv og nyskapende vis kan uttrykke anerkjennelse og respekt for sitt ansvar for samisk og urfolksrelatert forskning, utdanning og samfunnsansvar.

Et komparativt blikk

Jeg har sett til strategiplaner ved fire universiteter som vi kan sammenlikne oss med, University of Auckland (Aotearoa New Zealand), University of Otago (Aotearoa New Zealand), Australian National University og University of Saskatchewan (Canada). Alle fire gir sine respektive urfolk en eksplisitt og sentral plass i strategidokumenter eller tilsvarende.

University of Otago er inne i en strategiprosess med sin [Vision 2040](#). I dokumentet har de fire «Guiding principles»: Sustainability, Social responsibility, Academic freedom, og Honouring the Treaty Partnership (Treaty refererer her til The Treaty of Waitangi, som regnes som NZ sitt grunnlagsdokument og som regulerer relasjonen mellom maorisamfunnet og storsamfunnet). Den siste beskrives nærmere slik:

- Ngāi Tahu as mana whenua within their takiwā of Te Waipounamu and, through this, as the University's principal Treaty partner;
- mana whenua in other locations where the University has a physical presence;
- other iwi and iwi groups as appropriate

Legg merke til den utstrakte bruken av maoribegreper. Her er det snakk om både maorisamfunnet som sådan og om de lokale stammene (iwi).

[University of Auckland har under overskrifta «Purpose and values»](#) «Te Ao Māori principles» sentralt plassert. Dette er altså snakk om begreper og verdier fra maorisamfunnet som blir prinsipper for universitetet som sådan, Manaakitanga (omsorg og relasjonalt til verden og mennesker rundt oss), whanaungatanga (å anerkjenne betydninga av slektskap og varige relasjoner), og kaitiakitanga (å verdsette forvalteransvaret for og relasjonen til naturen).

I Aotearoa New Zealand står maorispråket sterkt og er blitt anerkjent i offentlig bruk av store institusjoner. Dette har ikke skjedd av seg sjøl, men er kommet til gradvis etter kamp og økende anerkjennelse blant anna fra universitetene. Jeg mener vi bør vurdere hvordan vi best kan sørge for økende anerkjennelse for og bruk av samiske språk i våre sentrale dokumenter. Det jeg viser fra Aotearoa New Zealand, er eksempler både på språk og innhold fra urfolkssamfunnet og på hvordan det kan integreres helt sentralt i de viktigste strategi- og visjonsdokumentene ved institusjonene.

I Australia har Australian National University et nasjonalt ansvar for forskning og utdanning om og for urfolkssamfunnene. Samtidig er det et av verdens mest anerkjente breddeuniversiteter. På første sida av deres [strategiplan for 2021-2025](#), kan vi lese dette:

The Australian National University acknowledges, celebrates and pays our respects to the Ngunnawal and Ngambri people of the Canberra region and to all First Nations Australians on whose traditional lands we meet and work, and whose cultures are among the oldest continuing cultures in human history.

Dette er en tradisjon og en praksis vi ikke har her på samme måte, med en såkalt «land acknowledgement». Jeg har tidligere kort snakka litt med rektor om hvordan vi kan lage noe tilsvarende her, som likevel er mer i tråd med hva som passer i en samisk sammenheng. Jeg vil uansett vise hvordan også ANU dermed plasserer urfolksansvaret og anerkjennelsen helt sentralt. ANU tar videre fram sju institusjonelle verdier: akademisk frihet og integritet, rettferdighet og likebehandling, trygghet og velvære, sannhetssøken og transparens, inkludering/mangfold/likeverd, respektfull kollegialitet, og «respecting, celebrating and learning from First Nations Peoples». Igjen er det et eksempel på en helt sentral plassering i beskrivelsen av hva universitet som sådan vil være.

Til slutt tar jeg turen over Stillehavet til Canada og University of Saskatchewan. I deres [University Plan 2025](#), som også bruker Cree- og Michif-språkene, skriver de om at målet er å være «The university the world needs». Den sentrale metaforen og modellen er et vevd belte der prinsippene discovery, indigenization, teaching and learning, og engagement er vevd sammen med plasseringa regional, provincial, national og international. I midten står «courageous curiosity», «boundless collaboration» og «inspired communities». Jeg legger ved bildet av denne. Den er inspirerende! I sluttordene understreker de forankringa: “Cree and Michif language and concepts have brought depth, complexity and the unexpected to our understanding of the principles and commitments that will define our future. Our relationships with Indigenous communities have shaped and inspired our sense of identity, our conviction and our potential for impact.»

UiT og strategiplanen

Hva betyr dette for UiT og strategiprosessen? For min del tenker jeg at dette kan gi viktig inspirasjon til å skrive og tenke konstruktivt om samisk og urfolksrelatert forskning, utdanning og forankring i strategiprosessen. Ettersom vi lager en *ny* strategi på en *ny* måte, mener jeg at vi har muligheten til å få fram den samiske forankringa på en ny og innovativ måte. De fire nevnte universitetene er alle breddeuniversiteter slik UiT er. De viser hvordan urfolksforankringa ikke trenger bety at universitetet framstår som en nisjeinstitusjon.

Jeg håper og trur at vi skal kunne lage en strategiplan som bruker samisk språk på en eller annen måte. Jeg forutsetter at den ferdige planen er trespråklig (norsk, engelsk, nordsamisk), men vil åpne for en diskusjon om at begreper fra samisk også kan integreres. Jeg håper og trur vi kan lage en plan som i enda større grad enn tidligere strategiplaner plasserer og forankrer UiT i et samisk område og tilknytta et samisk samfunn. Dette kan gjøres enkelt ved rett og slett å skrive det eksplisitt inn, eller mer komplisert ved å ta inn begreper og kunnskaper fra Sápmi. Eksempelene fra de fire universitetene fra andre deler av verden viser at både det visuelle uttrykket og hvor/hvordan urfolksreferansene plasseres, har mye å si.

Foreløpig skriver jeg dette som en inspirasjon og en kunnskapsdeling. Ved Senter for samiske studier skal vi i samråd med rådet vårt skal snakke mer om det. Vi er tilgjengelig for samtale og innspill i strategiprosessen.